

УДК 343.2/7

І.І. МИТРОФАНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

ЗАСОБИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Анотація. В статті аналізуються кримінально-правові норми Розділу XI «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», які набули законної сили з 1 вересня 2014 року. Вивчаються питання регламентації застосування штрафу, ліквідації, конфіскації майна до юридичних осіб. Розкриваються окремі проблеми можливого правозастосування вказаних засобів впливу на юридичних осіб. Акцентується увага на тому, що проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб як суб'єктів такої відповідальності вимагає свого вирішення. Для цього необхідні фундаментальні дослідження та зусилля не тільки фахівців кримінального права, але і вчених з цивільного, адміністративного, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого права, а також з філософії та криминології.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, юридична особа, суб'єкт кримінальної відповідальності, кримінально-правові засоби впливу, штраф, ліквідація юридичної особи, конфіскація майна.

Постановка проблеми. До Кримінального кодексу України (далі — КК) на виконавця зобов'язань, взятих на себе Україною у зв'язку з участю її ратифікацією положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [1], а також Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [2], введений Розділ XI¹ «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» [3]. До цього розділу відразу ж були внесені зміни Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13.05.2014 № 1261-VII, збільшивши

перелік злочинів, за вчинення яких можна застосувати засоби кримінально-правового впливу на юридичних осіб.

Викладення основного матеріалу. В нормах розділу XI¹ визначений вичерпний перелік злочинів, за вчинення яких можуть бути застосовані розглядувані засоби, види засобів кримінально-правового характеру, загальні правила їхнього застосування та підстави звільнення юридичної особи від їхнього застосування. Тобто український законодавець фактично визнав юридичні особи «суб'єктом» реалізації кримінальної відповідальності за вчинення їхньою уповноваженою особою: 1) від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених

ст.ст. 209, 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст.ст. 369, 369² КК України; 2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 209, 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст.ст. 369, 369² КК України; 3) від імені юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених ст.ст. 258—258⁵ КК України; 4) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із злочинів, передбачених у статтях 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України.

Формально юридично законодавець не вийшов за рамки Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі — ООН) проти корупції і Кримінально-правової конвенції про боротьбу з корупцією. Так, стаття 26 Конвенції ООН проти корупції встановлює правило, згідно з яким кожна Держава-учасниця вживає таких заходів, які, з урахуванням її принципів права, можуть бути необхідними для встановлення відповідальності юридичних осіб за участь у злочинах (підкуп національних публічних посадових осіб (ст. 15); підкуп іноземних публічних посадових осіб і посадових осіб публічних міжнародних організацій (ст. 16); розкрадання, неправомірне присвоєння або інше нецільове використання майна публічною посадовою особою (ст. 17); зловживання впливом з корисливою метою (ст. 18); зловживання службовим становищем (ст. 19); незаконне збагачення (ст. 20); підкуп у приватному секторі (ст. 21); розкрадання майна в приватному секторі (ст. 22); відмивання доходів від злочинів (ст. 23), визнаних такими відповідно до зазна-

ченої Конвенції. За умови дотримання принципів права Держави-учасниці відповідальність юридичних осіб може бути кримінальною, цивільно-правовою або адміністративною. Притягнення до такої відповідальності не заперечує кримінальної відповідальності фізичних осіб, які вчинили злочини. Кожна Держава-учасниця зокрема забезпечує застосування щодо юридичних осіб, що притягуються до відповідальності відповідно до статті 26 Конвенції ООН проти корупції, ефективних, домірних і таких, що здійснюють стримувальний вплив, кримінально-правових або пекаральних санкцій, включаючи грошові санкції [4].

Відповідно до ст. 18 Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією кожна Сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення відповідальності юридичних осіб за передбачені цією Конвенцією злочини — дачу хабара, зловживання впливом та відмивання доходів, — вчинені на їхню користь будь-якою фізичною особою, яка діяла незалежно або як представник того чи іншого органу юридичної особи та яка обіймає керівну посаду у цій юридичній особі, із використанням: 1) представницьких повноважень юридичної особи; чи 2) повноважень приймати рішення від імені юридичної особи; чи 3) повноважень здійснювати контроль за діяльністю юридичної особи; 4) а також за залучення такої фізичної особи до вищезазначених злочинів як співучасника чи підбурювача. Крім того, кожна Сторона вживатиме необхідних заходів для забезпечення відповідальності юридичної особи, коли неналежний контроль з боку фізичної особи, згаданої у п. 1 ст. 18 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, призвів до вчинення в інтересах цієї юридичної особи кримі-

нальних злочинів, наведених п. 1 ст. 18 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, фізичною особою, що їй підпорядковується. Відповідальність юридичної особи за пунктами 1 і 2 ст. 18 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією не виключатиме кримінального переслідування фізичних осіб, які вчиняють кримінальні злочини, згадаї у п. 1 ст. 18 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, підбурюють до них або беруть у них участь [5].

На нашу думку, вводячи інститут відповідальності юридичних осіб, законодавець підвищен був детально розробити всі інститути кримінального права (злочину, покарання, стадій вчинення злочину, суб'єкта злочину, внутрішньої (суб'єктивної) сторони злочину і т.п. [6, с. 88-94]), щоб визнати таких осіб суб'єктами злочинів. При цьому перелік таких злочинів необхідно було б розширити і науково обґрунтувати, відносячи до них злочини: 1) проти життя і здоров'я особи; 2) проти волі, честі і гідності особи; 3) проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; 4) проти власності; 5) у сфері господарської діяльності; 6) проти довілля; 7) проти громадської безпеки; 8) проти безпеки виробництва; 9) проти безпеки руху та експлуатації транспорту; 10) проти громадського порядку та моральності; 11) у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення; 12) проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; 13) у сфері використання електрошпо-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж; 14) у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; 15) проти право-

суддя; 16) проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [7, с. 274-291].

Аналіз змін, внесених до законодавства України про кримінальну відповідальність, свідчить про те, що законодавець вводить інститут юридичної особи і не як суб'єкта кримінальної відповідальності, і не як суб'єкта злочину. Так, Б.В. Волженкін відзначає, що «доцільно розрізнити суб'єкта злочину і суб'єкта кримінальної відповідальності. Злочин як суспільно небезпечне протиправне і винне діяння може вчинити тільки фізична особа, яка наділена свідомістю і волею. Саме таке діяння, що містить всі ознаки відповідного складу злочину, є підставою кримінальної відповідальності. А нести кримінальну відповідальність за такі діяння могли б не тільки фізичні особи, але й за певних умов і юридичні особи» [8, с. 21].

Згідно зі ст. 80 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині (ч. 1 ст. 91 ЦК України). Тобто, юридична особа вправі від свого імені набувати і здійснювати надані їй законом права, нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді. Юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону (ч. 1 ст. 92 ЦК України). У випадках, встановлених законом, юридична особа може набувати цивільних прав та

обов'язків і здійснювати їх через своїх учасників (ч. 2 ст. 92 ЦК України). З цього випливає, що юридична особа без діяльнісного компонента своїх органів управління і учасників, тобто активних людей, не може вчиняти ніяких дій (у тому числі кримінально караних діянь) самостійно. Зазначену обставину необхідно враховувати при визначенні юридичної особи як суб'єкта злочину і суб'єкта кримінальної відповідальності.

Для реалізації кримінальної відповідальності відносно юридичної особи вона повинна поділятися такими юридичними властивостями, як кримінальна правоздатність і кримінальна дієздатність, що настають одночасно на відміну від фізичних осіб, у яких кримінальна праводієздатність (правосуб'єктність) настає з певного віку, установленого ст. 22 КК України. Правосуб'єктність як єдина юридична властивість юридичної особи виникає з моменту її державної реєстрації і реалізується органом, що діє відповідно до установчих документів і закону.

Юридичним фактом для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру визнається корпоративний злочин, тобто суспільно небезпечна винна дія (бездіяльність) уповноважених нею осіб (особи), вчинена від імені юридичної особи кожного зі злочинів, передбачених ст. 96³ КК України. Злочини, передбачені ст.ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 209, 260, 262, 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст.ст. 369, 369², 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК України, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

Такий підхід слід визнати правильним, оскільки організація делегує своїй уповноваженій особі прийняття і виконання стратегічних та оперативних рішень, такі рішення і заснована на них поведінка за своєю юридичною сутністю є рішеннями і поведінкою організації. Тому вона і повинна нести відповідальність [9, с. 65]. При цьому під уповноваженими особами юридичної особи варто розуміти його службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

Стаття 96⁶ КК України встановлює вичерпний перелік засобів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. Так, до юридичних осіб судом можуть бути застосовані такі засоби кримінально-правового характеру: 1) штраф; 2) конфіскація майна; 3) ліквідація. До юридичних осіб штраф і ліквідація можуть застосовуватися лише як основні засоби кримінально-правового впливу, а конфіскація майна — лише як додатковий. Однак закон, на жаль, не визначає поняття зазначених засобів і мети їхнього застосування, а ними повинні визнаватися припинення (призупинення) діяльності юридичних осіб, що становлять соціальну небезпеку для особи, суспільства і держави, а також відшкодування заподіяної злочином шкоди. Тому в цей перелік необгрунтовано не включений такий засіб кримінально-правового впливу, як заборона займатися певним видом діяльності. Крім того, слід внести до цієї системи такий вид кримінально-правового засобу впливу на юридичних осіб, як відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому, що може застосовуватися на додаток до основного засобу впливу.

Відповідно до ст. 96⁷ КК України суд може застосувати до юридичної особи штраф як грошова сума, що сплачується юридичною особою на підставі судового рішення, виходячи з двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди. Тобто, розмір штрафу не залежить від ступеня тяжкості злочину, встановленої ст. 12 КК України. Проте відповідно до ч. 2 ст. 96⁷ КК України у разі, якщо неправомірну вигоду не було одержано, або її розмір неможливо обчислити, суд, залежно від ступеня тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, застосовує штраф у таких розмірах: 1) за злочин невеликої тяжкості — від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі — НМДГ); 2) за злочин середньої тяжкості — від десяти тисяч до двадцяти тисяч НМДГ; 3) за тяжкий злочин — від двадцяти тисяч до п'ятдесяти тисяч НМДГ; 4) за особливо тяжкий злочин — від п'ятдесяти тисяч до сімдесяти п'яти тисяч НМДГ.

Такий підхід законодавця пояснюється тим, що розмір штрафу має відповідати суспільній небезпеці вчиненого злочину, виходячи з вимог принципу справедливості в кримінальному праві. Розмір штрафу зводить вчинений злочин у розряд невідповідного для самого злочинця. У цьому випадку штраф розглядається не як форма відшкодування заподіяної шкоди, а вид кримінально-правового засобу впливу на юридичних осіб, що повинний відповідати розміру заподіяної шкоди, а також характеру і суспільній небезпеці злочину. Однак не завжди фінансове становище юридичної особи може дозволити їй нести тягар штрафних санкцій, тому закон передбачив положення, відповідно до якого з урахуванням майнового стану юридичної

особи суд може призначити штраф із розстрочкою виплати певними частинами строком до трьох років (ч. 3 ст. 96⁷ КК України).

Конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави майна юридичної особи і застосовується судом у разі ліквідації юридичної особи згідно з КК (ст. 96⁸ КК України). При цьому конфіскації підлягає будь-яке майно поза залежністю його зв'язку зі злочинним діянням. Слово «застосовується» у ст. 96⁹ КК України, на відміну від словосполучення «може бути застосоване», означає ледве не обов'язок суду в кожному випадку накладення на юридичну особу такого засобу, як ліквідація, призначити конфіскацію майна юридичної особи. Правове регулювання конфіскації майна свідчить про значне розширення кордонів обмеження майнових прав юридичної особи і її кредиторів — законодавець не вказує мети конфіскації майна. Разом з тим вона застосовується разом з ліквідацією, коли вчинений злочин терористичної спрямованості. У цьому випадку конфіскація грошей, цінностей, іншого майна, використовуваних чи призначених для здійснення терористичної діяльності і фінансування тероризму належить до заходів безпеки, що має на меті досягнення соціальної справедливості, усунення небезпеки і (чи) запобігання вчиненню нових злочинів. Ліквідація юридичної особи застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених ст.ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258—258⁵, 436, 437, 438, 442, 444, 447 КК (ст. 96⁹ КК України). Ліквідація юридичної особи здійснюється в порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців». Порядок

ліквідації юридичної особи передбачений і Цивільним кодексом України, його норми передбачають з дати внесення в Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органа з приводу ліквідації юридичної особи створення ліквідаційної комісії (ліквідатора) (ст. 111 ЦК України). Стаття 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців» установлює порядок державної реєстрації припинення юридичної особи на підставі судового рішення, що не пов'язано з банкрутством юридичної особи. Так, суд, що ухвалив рішення щодо припинення юридичної особи, яке не пов'язано з банкрутством юридичної особи, у день набрання таким рішенням законної сили направляє його копію державному реєстратору за місцезнаходженням юридичної особи для внесення до Єдиного державного реєстру запису про судове рішення. Дата надходження відповідного судового рішення вноситься державним реєстратором до журналу обліку реєстраційних дій. Державний реєстратор повинний не пізніше наступного робочого дня з дати надходження судового рішення з приводу припинення юридичної особи, що не пов'язано з банкрутством юридичної особи, внести до Єдиного державного реєстру запис щодо цього судового рішення і у той же день повідомити органи статистики, доходів і зборів, Пенсійний фонд України, Національну комісію з цінних паперів і фондового ринку і юридичній особі, щодо якої було ухвалено судове рішення, про внесення до Єдиного державного реєстру такого запису. Суд призначає в рішенні з приводу припинення юридичної особи у зв'язку з його ліквідацією

комісію з припинення (ліквідаційну комісію) і встановлює термін і порядок її роботи. Державний реєстратор вносить до Єдиного державного реєстру запис про призначення комісії з припинення (ліквідаційної комісії) не пізніше наступного робочого дня з дати надходження відповідного рішення. У випадку, якщо в судовому рішенні з приводу припинення юридичної особи у зв'язку з його ліквідацією не призначена комісія з припинення (ліквідаційна комісія), державний реєстратор не пізніше трьох робочих днів від дати надходження такого судового рішення вносить до Єдиного державного реєстру запис, у якому вказує як главу комісії з припинення (ліквідаційної комісії) юридичної особи керівника органа управління чи особу, яка відповідно до відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру, має право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без доручення, якщо інше не встановлено судовим рішенням. Державний реєстратор не пізніше наступного робочого дня з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису, у якому керівник органа управління чи засновник (учасник) юридичної особи зазначений як глава комісії з припинення (ліквідаційної комісії) юридичної особи зобов'язаний надіслати такому керівнику органа управління чи засновнику (учаснику) юридичної особи, а також суду, що ухвалив рішення з приводу припинення юридичної особи у зв'язку з його ліквідацією відповідне повідомлення.

Примусова ліквідація юридичних осіб є засобом кримінального правового впливу і полягає в припиненні його діяльності без переходу її прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб. Оскільки права та обов'язки юридичної особи не переходять до правонаступників, завдання

забезпечення прав і інтересів кредиторів (інших учасників цивільного обігу) пабуває особливої важливості, тому закон установлює спеціальний порядок ліквідації юридичної особи.

Розділ XI¹ «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» у ст. 96¹⁰ передбачає загальні правила застосування до юридичних осіб засобів кримінально-правового впливу. Так, при застосуванні до юридичної особи засобів кримінально-правового впливу судом враховуються ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання злочину. Отже, через абстрактність загальних умов суду падані необмежені можливості для розсуду (фактично — сваволі), що є визнаним корупціогенним фактором.

За сукупністю злочинів в межах одного провадження суд, застосувавши до юридичної особи заходи кримінально-правового характеру за кожним злочин окремо, визначає остаточний основний захід шляхом поглинення менш суворого заходу більш суворим. При застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за злочин за наявності певикопаного заходу за попереднім вирокком (вироками) суду кожне з них виконується самостійно, крім випадків застосування судом ліквідації юридичної особи згідно з КК (ст. 96¹¹ КК України).

Засоби кримінально-правового впливу у випадках, передбачених п.п. 1 і 2 ч. 1 ст. 96³ КК України, можуть бути застосовані судом до підприємства, установи чи організації, крім державних органів, органів

влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій. Засоби кримінально-правового впливу у випадках, передбачених п.п. 3 і 4 ч. 1 ст. 96³ КК України, можуть бути застосовані судом до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права. Якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою більше 25 відсотків в юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, то дана юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочином, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління (ст. 96⁴ КК України).

Цілком логічним слід визнати також установлення можливості звільнення юридичної особи від застосування кримінально-правового засобу впливу в зв'язку із закінченням строку давності. Згідно з ч. 1 ст. 96⁵ КК України юридична особа звільняється від застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, якщо з дня вчинення її уповно-

важешою особою будь-якого злочину, зазначеного у ст. 96³ КК України, і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки: 1) три роки — у разі вчинення злочину невеликої тяжкості; 2) п'ять років — у разі вчинення злочину середньої тяжкості; 3) десять років — у разі вчинення тяжкого злочину; 4) п'ятнадцять років — у разі вчинення особливо тяжкого злочину. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру зупиняється, якщо її уповноважена особа, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у ст. 96³ КК України, переховується від органів досудового слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та її місцезнаходження невідоме. У таких випадках перебіг давності відновлюється з дня встановлення місцезнаходження цієї уповноваженої особи. Перебіг давності застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру переривається, якщо до закінчення передбачених у частинах першій та другій цієї статті строків її уповноважена особа повторно вчинила будь-який злочин, зазначений у статті 96³ КК України. Обчислення давності в цьому разі починається з дня вчинення уповноваженою особою юридичної особи будь-якого злочину, зазначеного у статті 96³ КК України. При цьому строки давності обчислюються окремо за кожний злочин.

Висновок. Таким чином, засоби, що можуть бути застосовані до юридичних

осіб, здатні завдати серйозного удару інтересам засновників і працівників юридичних осіб. При цьому не йдеться про дотримання майнових інтересів і трудових прав таких суб'єктів при реалізації засобів кримінально-правового впливу на юридичних осіб у розглянутих змінах до КК України. Крім того, необхідність повного і всебічного вивчення розглянутої проблеми обумовлена тим, що в теорії сучасного кримінального права України існують спірні питання, пов'язані з поняттям «кримінальна відповідальність юридичних осіб». Разом з тим, будь-яка проблема зрештою вимагає свого розв'язання. Не є виключенням і проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб як суб'єктів такої відповідальності. Однак для цього необхідні фундаментальні дослідження і зусилля не тільки фахівців з кримінального права, але і вчених з цивільного, адміністративного, кримінального процесуального, кримінального виконавчого права, а також з філософії і криминології. Слід також указати, що наскільки б не була складною проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб, проте нею необхідно займатися. Крім того, положення КК України вимагають постійного уточнення та удосконалення на сучасному етапі розвитку нашого суспільства і держави з метою забезпечення адекватності норм кримінального права демократичному розвитку суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 18.10.2006 № 252-V // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 50. — Ст. 497.
2. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18.10.2006 № 251-V // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 50. — Ст. 496.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідаль-

- ності юридичних осіб : Закон України від 23.05.2013 № 314-VII // Офіційний вісник України. — 2013. — № 47. — Ст. 1686.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) від 31.10.2003 // Офіційний вісник України. 2010. № 10. № 44. Ст. 506.
5. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 № ETS173 // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 47-48. С. 2028.
6. Митрофанов І.І. Проблеми визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності / І.І. Митрофанов // Право і суспільство. — 2010. — № 1. — С. 88-94.
7. Гришук В.К. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: *de lege ferenda* / В.К. Гришук, О.Ф. Пасєка // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 4. — С. 274-291.
8. Уголовная ответственность юридических лиц / Б.В. Волженкин. — СПб. : Изд-во С.-Петербурга. юрид. ин-та Генпрокуратуры РФ. 1998. 48 с.
9. Никифоров А.С. Современные тенденции развития уголовного законодательства в уголовно-правовой теории / А.С. Никифоров // Государство и право. 1994. № 6. 44-77.
10. Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 № 1734 // Офіційний вісник України. — 2005. — № 52, том 1. — Ст. 3443.

Митрофанов І.І.

Средства уголовно-правового воздействия на юридических лиц.

Анотація. В статті аналізуються уголовно-правовые нормы Раздела XI «Меры уголовно-правового характера в отношении юридических лиц», которые обрели законную силу с 1 сентября 2014 года. Изучаются вопросы регламентации применения штрафа, ликвидации, конфискации имущества к юридическим лицам. Раскрываются отдельные проблемы возможного правоприменения указанных средств воздействия на юридических лиц. Акцентируется внимание на том, что проблема уголовной ответственности юридических лиц как субъектов такой ответственности требует своего решения. Для этого необходимы фундаментальные исследования и усилия не только специалистов уголовного права, но и ученых по гражданскому, административному, уголовному процессуальному, уголовному исполнительному праву, а также по философии и криминологии.

Ключевые слова: уголовная ответственность, юридическое лицо, субъект уголовной ответственности, уголовно-правовые средства воздействия, штраф, ликвидация юридического лица, конфискация имущества.

Mitrofanov I.

The measures of criminal and legal influence on juridical entities.

Summary. In the article it has been analyzed the criminal and legal norms of Section XI «Measures of criminal and legal nature in relation to juridical entities» which will gain the legal validity from September 1, 2014. The problems concerning the regulation of fine, liquidation, confiscation of property to juridical entities have been studied. The separate issues of possible enforcement of these means of influence on juridical entities have been revealed. It has been focused on the fact that the problem of criminal responsibility of juridical entities as subjects of such responsibility should be settled. This requires the fundamental research and efforts not only made by experts in criminal law but also scientists in civil, administrative, criminal procedural and criminal executive law, as well as in philosophy and criminology.

Keywords: criminal responsibility, legal entity, subject to criminal responsibility, criminal and legal means of influence, liquidation of legal entity, confiscation of property.